

معادله تشخیصی دانش آموزان موفق و ناموفق بر اساس عوامل خانوادگی و اجتماعی

زهرا کیانی^۱
نادره سهرابی^{۲*}
سلطانعلی کاظمی^۳
محمد خیر^۴

چکیده

این پژوهش با هدف تبیین تحلیل تشخیصی دانش آموزان موفق و ناموفق بر اساس مولفه‌های خانوادگی (وضعیت اقتصادی، درگیری تحصیلی والدین و فشارهای روانی) و عوامل اجتماعی (روابط با همسالان) انجام گرفت. نوع مطالعه مقطعی است. جامعه آماری دانش آموزان پایه دهم مدارس دولتی عادی شهر شیراز در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بودند. حجم نمونه شامل ۴۰۰ دانش آموز (دختر و پسر) می‌باشد که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در پژوهش حاضر، ادراک دانش آموزان از مشارکت و درگیری والدین در تحصیل به وسیله پرسشنامه مشارکت و درگیری والدین بر اساس مقیاس (هور-دمپسی، ۲۰۰۵) سنجیده شد. به منظور سنجش میزان فشارهای روانی در خانواده پرسشنامه هشت سؤالی استفاده گردید. برای اندازه‌گیری موقعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده از طریق گزارش دانش آموز در دو بخش تسهیلات زندگی بر اساس پرسشنامه مطالعه بین المللی تیمز و تحصیلات پدر و مادر بررسی شد. ارتباط‌های اجتماعی کودکان بر اساس پرسشنامه السون بررسی شد. همچنین، داده‌ها از دانش آموزان بر اساس میانگین معدل نوبت اول سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ جمع آوری و برای دستیابی به تفاوت‌های گروهی و پیش‌بینی عضویت گروهی روش آماری تحلیل ممیز به کار رفت که این تحلیل با روش همزمان صورت گرفت. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد معادله تحلیل افتراقی دارای قدرت تفکیک بسیار بالایی جهت تفکیک دانش آموزان موفق از ناموفق بر اساس متغیرهای تحصیلات والدین، تسهیلات در خانواده، فشار روانی و درگیری تحصیلی والدین می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: موفقیت تحصیلی، دانش آموز، عملکرد تحصیلی، عوامل خانوادگی، روابط همسالان

۱. دانشجوی دکتری، گروه روان‌شناسی تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
۲. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران (نویسنده مسئول) sohrabi_sh2006@yahoo.com
۳. دانشیار، گروه روان‌شناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
۴. استاد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

مقدمه

نیاز به پیشرفت یکی از نیازهای اساسی آدمی است. ماحصل تلاش در خصوص بر آوردن این نیاز دستیابی به موفقیت در ابعاد مختلف زندگی بوده است از طرفی موفقیت در زندگی به موفقیت در تحصیلات مرتبط است (مستن و متی-استفانیدی^۱، ۲۰۰۹). این که چه عواملی بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی و در مقابل آن شکست و عدم موفقیت تحصیلی تاثیر میگذارد، یا سهم و مشارکت هر عامل چه اندازه است همواره از حیطه‌های مورد علاقه پژوهشگران تربیتی و حتی روانشناسان تربیتی بوده است. موفقیت تحصیلی به عوامل مختلف بستگی دارد که از آن جمله می‌توان به عوامل فردی (جنسیت، عزت نفس و درگیری مدرسه‌ای)، اجتماعی (روابط با همسالان)، خانوادگی (وضعیت اقتصادی، فشارهای روانی و تحصیلات والدین) و روانشناختی اشاره کرد (گیفرو، برولا و ماماریلا^۲، ۲۰۱۷). عملکرد تحصیلی عبارت است از مجموعه رفتارهایی که فرد در ارتباط با انجام وظایفش از خود نشان می‌دهد. عملکرد تحصیلی مجموعه رفتارهای تحصیلی است که در دو بعد پیشرفت تحصیلی و پسرفت تحصیلی در زمینه کسب معلومات نشان داده می‌شود (باتین پیرسون^۳ و همکاران، ۲۰۰۰). بررسی علل و پیش بینی کننده به طور عمده، با دو رویکرد انجام شده است. رویکرد فردی که تمرکز اصلی آن بر نگرش، ادراک، ارزش و رفتارهای دانش آموز است و رویکرد نهادی که بر عامل‌های بافتی (خانواده، مدرسه، همسالان و اجتماع) تأکید دارد. براساس دیدگاه نهادی، نگرش‌ها و رفتارهای فردی به وسیله زمینه نهادی که فرد در آن زندگی می‌کند (از جمله خانواده، مدرسه و اجتماع)، تغییر می‌کند. در واقع تمرکز اصلی در این رویکرد آن است که ویژگی‌ها و شرایط محیطی عناصر اصلی در پدیده‌ای همچون عدم موفقیت تحصیلی هستند. عدم موفقیت تحصیلی که در رفتارهایی چون عملکرد تحصیلی قابل مشاهده است مانند هر رفتار دیگری، برآیندی از اثرگذاری عامل‌های فردی و بافتی (خانه و خانواده، مدرسه و اجتماع) بوده. وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانوادگی، توجه و مراقبت والدین از فرزندان، ارتباط والدین با فرزندان و مشارکت و درگیری والدین در تحصیل فرزندان از جمله متغیرهای روانی - اجتماعی مورد نظر می‌باشد (جیمرسون^۴، ۲۰۰۱). بررسی‌ها همچنین نشان داده اند، موقعیت اقتصادی و ساختار خانواده (باتین پیرسون و همکاران، ۲۰۰۰) مشارکت و درگیری والدین با مدرسه، ارزش گذاری والدین نسبت به تحصیل از هم گسیختگی و فشارهای روانی در خانواده از جمله عامل‌های خانوادگی هستند که با عدم موفقیت دانش آموزان در مدرسه، رابطه دارند. کیفیت و کمیت تعامل‌های اجتماعی دانش آموزان که از طریق روابط با همسالان و شرکت در فعالیت‌های گروهی بروز می‌یابد، از جمله عامل‌های اجتماعی است که با عدم موفقیت تحصیلی رابطه نشان داده اند (والکر، گرانتام-مک گریگور، هیمس، ویلیام و داف^۵، ۱۹۹۸).

پژوهش حاضر از دو جنبه نظری و عملی حائز اهمیت است از جنبه نظری در پژوهش‌های پیشین موفقیت و شکست تحصیلی به تفکیک بررسی شده است ولی در پژوهش حاضر با ارائه مدلی جدید در زمینه موفقیت و عدم موفقیت تحصیلی که در آن توالی جدیدی از سازه‌های تاثیر

1. Masten & Motti-Stefanidi
2. Giofrè, Borella & Mammarella
3. Battin-Pearson
4. Jemerson
5. Walker, Grantham-McGregor, Himes, Williams & Duff

گذار بر موفقیت (خانوادگی و اجتماعی) مد نظر قرار گرفته است سعی دارد با تبیین بیشتری از عوامل پیش بینی کننده موفقیت بدنه پژوهش‌های پیشین را تکمیل کند. بنابراین سوال پژوهشی مطرح در این پژوهش عبارت است از: آیا عوامل خانوادگی و اجتماعی تبیین کننده معادله تشخیصی دانش آموزان موفق و ناموفق هستند؟

روش پژوهش

نوع مطالعه مقطعی بود. برای دستیابی به تفاوت‌های گروهی و مهمتر از آن، برای پیش بینی عضویت گروهی و دستیابی به معادله ممیز، روش آماری تحلیل ممیز به کار رفت این تحلیل با روش همزمان صورت گرفت. جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان پایه دهم مدارس دولتی عادی شهر شیراز در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ به تعداد ۱۸۳۷۱ نفر (۹۳۲۵ دختر و ۹۰۴۶ پسر) بودند (مرکز آمار سازمان آموزش و پرورش فارس، ۱۳۹۷). نمونه پژوهش ۴۰۰ نفر (۲۰۰ دانش آموز موفق و ۲۰۰ ناموفق) بودند که با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. برای اندازه گیری عملکرد تحصیلی از میانگین نوبت اول دانش آموزان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ استفاده شد. ادراک دانش آموزان از مشارکت و درگیری والدین در تحصیل آنان، به وسیله پرسشنامه مشارکت و درگیری والدین با مقیاس هور-دمپسی (۲۰۰۵) سنجیده شد. این پرسشنامه شامل ۵۰ گویه است، اما در تحلیل عاملی ۱۸ گویه حذف شدند. بر اساس پرسشنامه مشارکت و درگیری والدین، هر دانش آموزمی تواند، نمره ای بین، صفر تا ۹۹ کسب کند. نمره‌های بالاتر مشارکت و درگیری بیشتر والدین را در امور تحصیلی فرزندانشان، از نظر دانش آموزان نشان می‌دهند. برای اندازه گیری روایی پرسشنامه مشارکت و درگیری والدین با توجه به میزان به دست آمده KMO (۰/۹۲) و معناداری آزمون خی بارتلت ($P > 0/0001$)، کفایت انجام تحلیل عامل مورد تایید قرار گرفت. تحلیل عامل تاییدی نیز نشان داد که مجموع زیر عامل ۷۳/۰۰ درصد از واریانس مورد مطالعه را تبیین نموده اند. میزان ضریب آلفای کرونباخ برای مجموع ۳۳ سؤال انتخاب شده، در پژوهش‌های پیشین، ۹۰۹/۰ بوده است و در پژوهش حاضر محاسبه ضریب آلفای کرونباخ انجام شد که نتیجه این تحلیل برای کل ۰/۸۷ و برای مولفه‌های مشارکت و درگیری پدر ۰/۸۲، کمک و نظارت مادر ۰/۷۳، تشویق و ایجاد انگیزه توسط مادر ۰/۷۹، شرکت در جلسات مدرسه ۰/۹۱، ارائه راهنمایی به فرزندان در امور تحصیلی ۰/۷۱ و فراهم کردن تسهیلات و امکانات تحصیلی ۰/۶۵ بدست آمد.

به منظور سنجش میزان فشارهای روانی در خانواده پرسشنامه هشت سؤالی گروبرت^۱ و همکاران (۲۰۰۴) استفاده گردید حداقل نمره در پرسشنامه فشارهای روانی در خانواده صفر و حداکثر نمره ۳۰ است. ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش‌های پیشین ۰/۵۹۳ گزارش شده (۱۳۸۸) و در پژوهش حاضر ۰/۷۴ محاسبه شد. برای سنجش ارتباط با همسالان از پرسشنامه السن و براون^۲ (۲۰۰۷) استفاده شد. نمره‌های دانش آموزان از پرسشنامه رابطه با همسالان می‌تواند، بین صفر تا ۲۰ قرار گیرد.

موقعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده از طریق گزارش دانش آموز در دو بخش تسهیلات زندگی و تسهیلات پدر و مادر بررسی شد.

1. Goebert

2. Ellefsen & Beran

پرسشنامه تسهیلات زندگی براساس پرسشنامه مطالعه بین المللی (السن وبران، ۲۰۰۷) تدوین شده است حداقل نمره صفر و حداکثر نمره ۱۲ برآورد شده است. شیوه نمره گذاری میزان تحصیلات مادر و پدر بدین ترتیب بود که نمره صفر برای بی سواد و به ترتیب تا نمره ۶ برای فوق لیسانس و بالاتر در نظر گرفته شد. نمره پدر و مادر از نظر میزان تحصیلات با هم جمع و تقسیم بر دو شده و نمره حاصل به عنوان میزان تحصیلات والدین محسوب می شود. قابل ذکر است در صورت فوت یا جدایی والدین و زندگی دانش آموز با یکی از والدین سطح تحصیل یکی از والدین به جای والد دیگر که حضور ندارد، نیز منظور می شود. برای سنجش میزان روایی محتوایی پرسشنامه های ارتباط با همسالان، فشار روانی و موقعیت اقتصادی خانواده، از نظر خبرگان مربوطه استفاده گردید و توسط افراد مذکور مورد تایید قرار گرفت.

یافته های پژوهش

برای بررسی متغیرهای جنسیت، عزت نفس، درگیری مدرسه ای، درگیری تحصیلی والدین، تسهیلات خانوادگی، فشارهای روانی، تحصیلات والدین، روابط همسالان به عنوان پیش بین های دانش آموزان موفق و ناموفق در آموزش و پرورش شهر شیراز از روش تحلیل ممیز استفاده شد که نتایج آن در جداول ۱ الی ۸ ارائه گردیده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه در دانش آموزان موفق

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد
درگیری والدین	۹۸/۰۹	۱۰/۷۷
ارتباط با همسالان	۱۲/۶۴	۲/۷۸
تسهیلات زندگی	۹/۶۰	۹/۶۰

جدول ۲. ضرایب ماتریس کوواریانس بین تحصیلات والدین و تسهیلات زندگی و فشار روانی و درگیری والدین

گروه	متغیرها	تحصیلات مادر	تحصیلات پدر	تسهیلات زندگی	فشار روانی	درگیری والدین
دانش آموزان موفق	تحصیلات مادر	۱/۶۲	۱/۰۱	۱/۷۳	۰/۸۵	۳/۶۹
	تحصیلات پدر	۱/۰۱	۱/۷۱	۱/۳۴	۰/۸۹	۲/۴۰
	تسهیلات زندگی	۱/۷۳	۱/۳۴	۶/۷۳	-۰/۴۵	۹/۹۹
	فشار روانی	۰/۸۵	۰/۸۹	-۰/۴۵	۳/۰۸	-۲/۹۱
دانش آموزان ناموفق	درگیری والدین	۳/۶۹	۲/۴۰	۹/۹۹	-۲/۹۱	-۱۱/۲۴
	تحصیلات مادر	۱/۴۰	۰/۶۸	۰/۴۲	۰/۵۱	۵/۵۹
	تحصیلات پدر	۰/۶۸	۱/۳۴	۰/۵۲	۰/۱۰	۱/۳۵
	تسهیلات زندگی	۰/۴۲	۰/۵۲	۶/۱۳	۳/۲۸	۱۱/۰۴
	فشار روانی	۰/۵۱	۰/۱۰	۳/۲۸	۱۳/۵۶	-۲۱/۱۴
	درگیری والدین	۵/۵۹	۱/۳۵	۱۱/۰۴	۱۴/۲۱	۲۸۹/۶۶

جدول ۳. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه در دانش‌آموزان ناموفق

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد
درگیری والدین	۹۱/۰۱	۱۶/۸۸
ارتباط با همسالان	۱۱/۸۱	۳/۷۰
تسهیلات زندگی	۹/۰۲	۲/۰۴
فشار روانی	۹/۰۲	۲/۰۴
تسهیلات زندگی	۸/۷۲	۲/۶۴

جدول ۴. مقادیر ام‌باکس و ارزش ویژه تحلیل افتراقی

مقدار ام‌باکس	ارزش ویژه	df _۱	df _۲	sig
۱۵۷/۰۵	۱۰/۳۱	۱۵	۵۳۸۴۰۸/۷۹	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج جدول ۴ و اینکه شاخص ام‌باکس در سطح ۰/۰۰۱ معنادار شده، می‌توان گفت که معادله تحلیل افتراقی دارای قدرت تفکیک دانش‌آموزان موفق از ناموفق را بر اساس متغیرهای تحصیلات والدین، تسهیلات در خانواده، فشار روانی و درگیری تحصیلی والدین دارد و حداقل یک متغیر در این تفکیک تاثیرگذار است.

جدول ۵. نتایج آزمون تحلیل افتراقی

شاخص	Eigenvalue	Chi-square	df	Sig
مقدار	۰/۱۷۱	۵۷/۸۶	۵	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج جدول ۵ معادله تحلیل افتراقی دارای قدرت تفکیک بسیار بالایی جهت تفکیک دانش‌آموزان موفق از ناموفق بر اساس متغیرهای تحصیلات والدین، تسهیلات در خانواده، فشار روانی و درگیری تحصیلی والدین می‌باشد. همچنین بر اساس مقادیر واریانس معادله تحلیل افتراقی قدرت تفکیکی برابر با ۱۷/۱ درصد را دارد و مقدار شاخص لامبدای ویلکز برابر با ۰/۸۵۴ بدست آمده است.

جدول ۶. نتایج تفکیک دو گروه بر اساس عوامل خانوادگی

تعداد و درصد	گروه	موفق	ناموفق	کل
تعداد	موفق	۱۵۰	۴۴	۱۹۴
	ناموفق	۸۶	۹۱	۱۷۷
درصد	موفق	۷۷/۳	۲۲/۷	۱۰۰
	ناموفق	۴۸/۶	۵۱/۴	۱۰۰

با توجه به نتایج جدول ۶ تعداد ۴۴ نفر از افراد موفق به اشتباه در گروه ناموفق قرار گرفتند و ۸۶ نفر از افراد ناموفق نیز در گروه موفق قرار گرفتند. همچنین مشخص شد معادله تحلیل افتراقی ۶۵ درصد از آزمودنی‌ها را بر اساس متغیرهای تحصیلات والدین، تسهیلات در خانواده، فشار روانی و درگیری تحصیلی والدین تفکیک کرده است.

جدول ۷. مقادیر ام باکس و ارزش ویژه تحلیل افتراقی

مقدار ام باکس	ارزش ویژه	df _۱	df _۲	sig
۱۵/۸۰	۱۵/۷۶	۱	۴۶۸۰۰۳/۰۰	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج جدول ۷ و اینکه شاخص ام باکس در سطح ۰/۰۰۱ معنادار شده، می‌توان گفت که معادله تحلیل افتراقی دارای قدرت تفکیک دانش آموزان موفق از ناموفق را بر اساس متغیرهای ارتباط با همسالان دارد.

جدول ۸. نتایج تفکیک دو گروه بر اساس عوامل خانوادگی

تعداد و درصد	گروه	موفق	ناموفق	کل
تعداد	موفق	۱۰۶	۹۴	۲۰۰
	ناموفق	۸۳	۱۱۴	۱۹۷
درصد	موفق	۵۳/۰۰	۴۷/۰۰	۱۰۰
	ناموفق	۴۲/۱۰	۹۰/۵۷	۱۰۰

با توجه به نتایج جدول ۸ تعداد ۹۴ نفر از افراد موفق به اشتباه در گروه ناموفق قرار گرفتند و ۸۳ نفر از افراد ناموفق نیز در گروه موفق قرار گرفتند. همچنین مشخص شد معادله تحلیل افتراقی ۵۵/۴ درصد از آزمودنی‌ها را بر اساس متغیر ارتباط با همسالان تفکیک کرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش چهار فرضیه با شیوه تحلیل افتراقی مورد آزمون قرار گرفتند. به طور خلاصه، می‌توان گفت که همه فرضیه‌های پژوهش از لحاظ آماری مورد تایید قرار گرفتند عوامل خانوادگی و عوامل اجتماعی دارای قدرت تفکیک دانش آموزان موفق از ناموفق بر اساس متغیرهای وضعیت اقتصادی (تحصیلات والدین، تسهیلات در خانواده)، فشار روانی و درگیری تحصیلی والدین و روابط با همسالان را دارا است یافته‌ها نشان می‌دهد، تحصیلات بالاتر و فشارهای روانی کمتر در خانواده موجب افزایش مشارکت و درگیری والدین در امور تحصیلی فرزندان خواهد شد. اولین نتیجه پژوهش عبارت بود از اینکه درگیری تحصیلی والدین قادر است گروه دانش آموزان موفق و ناموفق را تفکیک کند. همانطور که (داماگالا - سیزک، ۲۰۰۶) تایید کردند دانش آموزانی که در مدرسه شکست خوردند، بیان کردند که پدرانشان به نتایج تحصیل آنان علاقه‌ای نشان نداده و انتظار گرفتن نمره خوب از آنان ندارند. و مشارکت و درگیری والدین با امور تحصیلی

فرزندان می‌تواند با نتایج آموزشی آنان مرتبط باشد و این موضوع تایید شد (السفان و بران، ۲۰۰۷) که مشارکت و درگیری بالای والدین در امور تحصیلی، در نهایت پیشرفت تحصیلی بالاتر دانش‌آموزان را به دنبال خواهد داشت. یافته‌های کلی همه پژوهش‌های بررسی شده با نتایج پژوهش حاضر همسو می‌باشد و درگیری تحصیلی والدین می‌تواند دانش‌آموزان موفق و ناموفق را از هم تفکیک کند. از آنجایی که ارتباطات درون خانوادگی والدین و فرزندان در زمینه‌های مختلف و تحصیلی بخشی از سرمایه اجتماعی خانواده است در واقع سرمایه اجتماعی داخل خانواده شامل زمانی است که والدین با یکدیگر و با بچه‌هایشان می‌گذرانند. بر روابط والدین-فرزندان تأکید شده و از حضور فیزیکی والدین در خانواده و رسیدگی به فرزندان به عنوان شاخص اندازه‌گیری استفاده می‌شود. درگیری والدین درون خانواده، مکانیسم مهمی است که از طریق آن، انتظارات تحصیلی والدین به فرزندان انتقال می‌یابد و انتظارات تحصیلی آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همانطور که مینگ تی وانگ در مطالعات خود تایید کرد دخالت والدین در آموزش و پرورش برای تسهیل پیشرفت جوانان مثبت و مهم است (السفان و بران، ۲۰۰۷) همچنین زمانی که خانواده‌ها انتظارات تحصیلی بالایی برای فرزندان خود دارند، ارتباط با آنها در مورد فعالیت‌های مدرسه، و کمک به آنها در رشد مطالعه موفقیت تحصیلی بیشتر خواهد و نشان داد نیاز به برقراری ارتباط مستقیم بین والدین و مدرسه و مشارکت والدین در ارائه بازخورد و حمایت از مدرسه وجود دارد (ساندلر، ۲۰۰۵) و یافته‌های دهقان و سراجیان (۱۳۹۲) تعامل بین خانه و مدرسه را مورد بررسی قرار داده و این مطلب را تایید می‌کند که تعامل هرچه بیشتر مدرسه و خانواده می‌تواند به عملکرد تحصیلی بهتر دانش‌آموزان منجر گردد و بین مشارکت والدین در امور درسی فرزندان، انتظارات والدین از فرزندان، نوع روابط والدین با فرزندان، سرمایه اقتصادی خانواده و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد (بیر و همکاران، ۲۰۱۱). پس جای دارد در افزایش سرمایه اجتماعی خانواده که در نقش حیاتی آن در تربیت و تعالی و موفقیت و عدم موفقیت فرزندان هیچ شکی وجود ندارد در قالب ارتباطات درون خانواده و بیرون خانواده در چارچوب نهادهای مدنی از جمله آموزش خانواده‌ها و تقویت انجمن اولیا و مدرسه فعالیت‌های مؤثری صورت گیرد. وضعیت اقتصادی خانواده که شامل تسهیلات خانوادگی و سطح تحصیلات والدین است نتایج نشان می‌دهد که می‌تواند دانش‌آموزان موفق و ناموفق را از هم تفکیک کند. نتایج پژوهشگران هم این موضوع را تایید می‌کند (استرمن، ۲۰۰۰) پی بردند که موقعیت شغلی و درآمدی مادر در پیش بینی ترک تحصیل معنی دار است و سطح تحصیلی والدین نیز به عنوان یک متغیر مهم می‌تواند با ایجاد فضای خانوادگی مناسب برای مطالعه موجب افزایش عملکرد تحصیلی فرزندان گردد. یافته‌ها گویای آن است که با بهره‌مندی بیشتر دانش‌آموزان از تسهیلات زندگی که نشان دهنده وضعیت اقتصادی بالاتر خانواده است، آنان ارزیابی بالاتری از خود پیدا می‌کنند و به دنبال ارزیابی و عزت نفس بالاتر احتمال وجود موفقیت بیشتر خواهد بود. همچنان که (کارچر و استون، ۲۰۱۵) نیز نشان دادند که دانش‌آموزان با وضعیت اجتماعی و اقتصادی پایین نه تنها عملکرد تحصیلی بالقوه پایین‌تر از همسالان دارند، بلکه خطر مزمن رشد تحصیلی پایین در دوران نوجوانی دارند همچنین وضعیت اقتصادی بر روی معدل تأثیر داشته و دریافتند، دانش‌آموزان متعلق به اقشار پایین اقتصادی- اجتماعی جامعه یا دارای والدین با تحصیلات کمتر و آنانی که والدین شان دارای اختلاف و کشمکش بودند، بیشتر دچار شکست تحصیلی

(مردودی) شده‌اند (کارچر و استون، ۲۰۱۵) و با بهبود وضعیت شغلی و تحصیلی والدین می‌توان انتظار موفقیت تحصیلی بیشتری را در دانشجویان شاهد بود. و در اینجا باید ذکر کرد با توجه به تجربیات محقق در آموزش و پرورش ثابت شده است تاثیر تحصیلات والدین بخصوص تحصیلات مادر تاثیری و نقش بسزایی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دارد.

فشارهای روانی نیز قادر به تفکیک دانش‌آموزان موفق و ناموفق میباشد و این یافته با نتایج پژوهشگران همسو میباشد از جمله همینگز و همکاران (۲۰۰۵) عامل‌های خانوادگی مثل فشارهای روانی، ویژگی‌های زمینه‌ای، نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای خانواده و رفتارهای مرتبط با آموزش در خانواده می‌تواند ترک تحصیل را در دانش‌آموزان پیش‌بینی کند همچنین کودکان پدران دارای سطح تحصیلات پایین‌تر (غیر فارغ‌التحصیلان) بیشتر احتمال دارد که فشار برای عملکرد تحصیلی بهتر را درک کنند و استرس تحصیلی با فشار والدین و مشکلات روانپزشکی ارتباط مثبت دارد (همینگز و همکاران، ۲۰۰۵). تیمونس و مارژولین (۲۰۰۱) نشان دادند که درگیری میان والدین و نوجوانی و مشکلات مدرسه بصورت دوطرفه، در حال افزایش بوده است. و انضباط خانوادگی (نظم، نظارت و مجازات) نشانگرهای قابل توجه در ارتباط با تعارضات فرزند-والدین و عدم موفقیت تحصیلی است. همچنین شرایط و روابط خانوادگی تاثیرگذار بر موفقیت و شکست تحصیلی دانش‌آموزان عواملی چندگانه و در هم تنیده‌اند، دانش‌آموزان با جو خانوادگی ناکارآمد به طور معناداری از نظر وضعیت تحصیلی وضعیت بدتری دارند (مارژولین و همکاران، ۲۰۰۱). درگیری خانوادگی به طور منحصر به فرد خلق و خوی افسرده در دوران نوجوانی را پیش‌بینی می‌کند و شواهد زیادی روابط متقابل بین خلق افسرده و درگیری‌های خانوادگی را نشان می‌دهد. تعارضات خانوادگی و کشمکش‌های والدین بر ایجاد خلق افسرده در نوجوانان تاثیر دارد و نوجوانان فشارهای روانی و تعارضات والدین را خیلی بیشتر از آنچه واقعیت دارد می‌بینند. وجود احساس آینده‌نگری از تعارضات خانوادگی باعث کاهش ارتباطات درون‌خانوادگی می‌شود (توپکا و تاسیلر، ۲۰۱۸) در واقع درگیری‌های خانوادگی و مشکلات مدرسه به صورت دوطرفه مرتبط هستند و روحیه‌های منفی روزانه نوجوانان ممکن است نتیجه انتقال مشکلات در حوزه‌های مختلف زندگی باشد. قطع کردن الگوهای بازخورد منفی در تعارضات خانوادگی و مدرسه و کاهش واکنش احساسی به رویدادهای منفی روزانه می‌تواند عامل مهمی در ارتقای رشد مثبت در نوجوانی باشد. پس در سیستم آموزشی با بررسی شرایط خانوادگی می‌توان پیش‌بینی کرد دانش‌آموز در کدام گروه موفق یا ناموفق تحصیلی قرار خواهد گرفت و با تعامل مدارس و اولیا و برنامه‌های آموزشی پیشگیرانه می‌توان از افت تحصیلی جلوگیری کرد.

ولی متغیر ارتباط با همسالان دارای قدرت تفکیک بالایی جهت تفکیک دانش‌آموزان موفق از ناموفق نمی‌باشد. که با نتایج پژوهش‌های داخلی (استوار، ۲۰۱۲ و مرادیان، ۲۰۱۵) که نشان داده روابط با همسالان از معیارهای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی است و جو مثبت مدرسه و روابط با همسالان به عنوان عامل محافظتی در تأثیر شاخص‌های ریسک فردی و مدرسه بر موفقیت تحصیلی عمل می‌کند، سازگار می‌باشد (تاپکو و تاسیلر، ۲۰۱۸). این یافته با نتایج قبلی که معتقدند بافت همسالان با تغییرات باورها در باره اهمیت مدرسه (ارزشمندی و مفید بودن) و انتظار موفقیت مرتبط نیست همسو نمی‌باشد (بردلسن و واکر، ۲۰۰۸)، ولی با نتایج مطالعه پلسکو (۲۰۱۸) همسو می‌باشد. در تبیین این فرضیه آنچه مسلم است معمولاً در سال اول

متوسطه دانش آموزان تقریباً جدیدو در زمینه‌های مختلف همکار هستند که در آن دوستی‌ها باید شکل بگیرند از طریق وابستگی به دیگران نوجوانان سعی در دستیابی به اهداف اجتماعی مهمی دارند آنها می‌خواهند متعلق به گروه باشند، دوست شوند به دنبال تصدیق اجتماعی و تایید هم‌تایان هستند از یافته‌های فوق می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری نمود که عوامل تعیین‌کننده موفقیت و عدم موفقیت در این مطالعه تحصیلات والدین، تسهیلات در خانواده، فشار روانی و درگیری تحصیلی والدین می‌باشد. به عبارت دیگر، متغیرهای مذکور احتمال وجود موفقیت و عدم موفقیت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند. وجود رابطه مثبت و بالا بین معدل افراد مورد پژوهش با رضایت دانش آموزان از روابط با همسالان می‌تواند راهنمایی برای کادر آموزشی مدارس باشد تا با نوآوری‌هایی در سازمان بندی و اداره مدارس انگیزه درونی جوانان در تعامل با یکدیگر در نتیجه درگیری تحصیلی و مدرسه‌ای را افزایش داده و بدنبال آن موفقیت تحصیلی روز افزونی رامشاهده کرد. با افزایش فشارهای روانی در خانواده، دانش آموزان ارزیابی پایین تری از خود دارند و بالطبع عزت نفس کمتری در عملکرد تحصیلی خواهند داشت. این پژوهش محدودیت‌هایی هم داشت: فراتحلیل‌ها و پژوهش‌های مشابه محدودی وجود داشت که دو متغیر موفقیت و عدم موفقیت را با هم مورد تجزیه و تحلیل قرار داده باشند. ارزیابی عوامل فردی در پژوهش حاضر به دلیل محدودیت فقط با استفاده ارزیابی دانش آموزان و یا خود ادراکات نسبت به خود و محیط مدرسه است. عوامل مختلفی که در عملکرد تحصیلی و تفاوت جنسیتی وجود دارد که بررسی نشده و ممکن است برخی از عوامل اجتماعی یا عاطفی، اختلافات جنسیتی را متاثر کنند، پس تحقیقات بیشتری بر توضیح جنسیت باید متمرکز شود. این پژوهش به صورت مقطعی انجام شده است. به این دلیل، نتیجه‌گیری درباره علیت را دشوار می‌سازد.

منابع

- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3), 568.
- Bear, G. G., Gaskins, C., Blank, J., & Chen, F. F. (2011). Delaware School Climate Survey—Student: Its factor structure, concurrent validity, and reliability. *Journal of School Psychology*, 49(2), 157-174.
- Berthelsen, D., & Walker, S. (2008). Parents' involvement in their children's education. *Family Matters*, (79), 34-39.
- Domagała-Zyśk, E. (2006). The significance of adolescents' relationships with significant others and school failure. *School Psychology International*, 27(2), 232-247.
- Ellefsen, G., & Beran, T. N. (2007). Individuals, families, and achievement: A comprehensive model in a Canadian context. *Canadian Journal of School Psychology*, 22(2), 167-181.
- Giofrè, D., Borella, E., & Mammarella, I. C. (2017). The relationship between intelligence, working memory, academic self-esteem, and academic achievement. *Journal of Cognitive Psychology*, 29(6), 731-747.

- Goebert, D. A., Bell, C. K., Hishinuma, E. S., Nahulu, L. B., Johnson, R. C., Foster, J., & et al. (2004). Influence of family adversity on school-related behavioural problems among multi-ethnic high school students. *School Psychology International*, 25(2), 193-206.
- Hemmings, B. (2005). A longitudinal study of Australian senior secondary school achievement. *Issues in Educational Research*, 6(1), 13-37.
- Hoover-Dempsey, K., & Sandler, H. (2005). *The social context of parental involvement: A path to enhanced achievement*. (Final performance report for OERI Grant# R305T010673). Retrieved from The Family-School Partnership Lab, Vanderbilt University website: <http://www.vanderbilt.edu/Peabody/family-school/Reports.html>.
- Jimerson, S. R. (2001). Meta-analysis of grade retention research: Implications for practice in the 21st century. *School Psychology Review*, 30(3), 420-437.
- Karcher, M., & Stone, C. (2015). *The importance of promoting connectedness through developmentally structured work experiences*.
- Margolin, G., Oliver, P. H., & Medina, A. M. (2001). *Conceptual issues in understanding the relation between interparental conflict and child adjustment*. Integrating Developmental Psychopathology and Risk/Resilience Perspectives.
- Masten, A. S., & Motti-Stefanidi, F. (2009). *Understanding and promoting resilience in children: Promotive and protective processes in schools*. The Handbook of School Psychology: Wiley.
- Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70(3), 323-367.
- Topçu, S., & Leana-Taşçılar, M. Z. (2018). The role of motivation and self-esteem in the academic achievement of Turkish gifted students. *Gifted Education International*, 34(1), 3-18.
- Walker, S. P., Grantham-McGregor, S. M., Himes, J. H., Williams, S., & Duff, E. M. (1998). School performance in adolescent Jamaican girls: associations with health, social and behavioural characteristics, and risk factors for dropout. *Journal of Adolescence*, 21(1), 109-122.

Diagnostic Equation of Successful and Unsuccessful Students Based on Family and Social Factors

¹Z. Kiani
²N. Sohrabi
³S. Kazemi
⁴M. Khayyer

Abstract

The aim of this study was to explain the diagnostic analysis of successful and unsuccessful students based on family components (economic status, parents' academic conflict and psychological pressures) and social factors (peer relations). The type of study was cross-sectional. The statistical population was the tenth grade students of ordinary public schools in Shiraz in the academic year 2017-2018. The sample size includes 400 students (boys and girls) who were selected by purposive sampling method. In the present study, students' perceptions of parental involvement and involvement in education were measured by a questionnaire based on parental involvement and involvement (Hur-Dempsey, 2005). An eight-item questionnaire was used to assess the level of stress in the family. To measure the socio-economic status of the family, A student report was used in two sections of living facilities based on the Thames International Study Questionnaire and parent education. Children's social relationships were assessed based on the Olson questionnaire. Also, data were collected from students based on the average grade point of the first term in the academic year 2017-2018, To achieve group differences and predict group membership, the statistical method of discriminant analysis was used, simultaneously. The results of data analysis showed that the differential analysis equation has a very high resolution to distinguish successful students from unsuccessful ones based on the variables of parents' education, family facilities, stress and parents' academic involvement.

Keywords: academic success, student, academic performance, family factors, peer relationships

1. PhD student, Department of Educational Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran (Corresponding Author) sohrabi_sh2006@yahoo.com
3. Associate Professor, Department of Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran
4. Professor, Department of Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran